

Образы Йосифа Бокшая / Boksay József festményei

На убкладці: фреска Йосифа Бокшая „Воздвиження Честного Креста” (1939) на плафоні грекокатолицького собора в Ужгороді.
A borítón: Boksay József freskója „A szent kereszt felmagasztalása” (1939) az ungvári görögkatolikus székesegyház mennyezetén.

РУСИНСЬКИЙ RUSZIN VILÁG SVIT

ročnik XVIII. číslo 142., marec – apríl 2020
XVIII. évfolyam 142. szám, március – április 2020

**Христос Воскрес! Воистину Воскрес!
Feltámadt Krisztus! Valóban feltámadt!**

Выпусти из темниці душу мою, жебы славить имня Твоє!

Псалом 142.8

Се первый стих Вечурні, співавучы котрый, мы предстаеме перед Господом. Из довіров взымаеме до Нёго из древніма молитвами, псалмами, подяков. Каждый вечаршый молебн, на котрум мы воспіае́ме Його сятое Воскресеня, набліжать нас ку Господу Христу нашому, котрый пудтвердив побореня над злом смертєв на распнятю. Споминаеме и сяткуе́ме каждую неділю Його славетное Воскресеніє. У тот же час стоїме коло хреста, живот давучого, и сперед Його гробом, чекавучы стрічу из Господом у Євхаристії, Сятум причастю.

Перебывавучы у надії, готовиме до сята свою душу, своє бываня, свою церьков. Теперь из болячим криком выривавуть ся из нашего сердца молячі слова псалма: „Выпусти из темниці душу мою..., жебы славить имня Твоє”. У каждом місті сотвореного світа болячое появленя коронавіруса наводит нас на смуток, битки безмочности, кібы осеннім туманом покрывать ся живот. Уже днями пусті улиці, площі. Сполочных будовль люде скорше бовуть ся, як ідуть туда. У церьквох служать лем сященики, молячы Господа за спасеніє своїх слуг од ушытких бід, переживань, болю, епідемных хворот. Мы мае́ме можность прикапчати ся до молебна из помочов дівучых техничных жерел. Радіо, телевізія и другі способы приносять у наші хыжі атмосферу храма, звичный голос церькувних дзвонув, котрі у днешній час звучать из болєм, молитвы и службы, образы сятых на іконах, котрі

позеравуть на нас из болєм и переживанєм, выблиски единокых світилнуков и свічок.

Пуд час ладженя до сяткованя Вокресенія Господнєго 2020. рока, необходимо назад оживити помилованя, а ипен, ги минулоє сято помилованя Водокщи, коли одбывать ся посяченя бывань. Дякувучы тому оно стає міс-

том Божуй Службы, молебна и покаяня. Мы валовшні заваровати ся од полонившуй ушыток світ пандемії, оградити ся од центрів хвороты. Мы може́ме помішати юй из помочов молитвы и самовоздержаня, мы – йсе ушыток світ, а у нюм наша мила Отцюзнина, во благо ушыткого христіанства!

Призыв „Лишай ся дома!” наворачать нас чинити каждоденні службові повинности дома. Приладженя Сятуй Паскы, і посяченя, благословеніє, спожываня дає нам надію.

Най се буде спасенєм од журы и „най буде посячена паска про каждого вірника”. Можность стремления до примиреня, до молитвы, запаленя свічок перед воскресшым Христом и сятима іконами, котрі помогут нам ослободити ся из наступившуй темниці. Восхвалиме ослободителя нашего воскресшего Христа, единого, котрый має власть над нами, ослободити нас од мученя. Милость Господа нашего най наповнить нас надієв!

Христос Воскрес!

Воистину Воскрес!

о. Янош Мігаль Соноцький

Товмачила: Ірина Скіба

Честовані Читателі!

Май повну інформацію за живот Русинув Мадярщины годні сьте дустати на нашу интернет сторони: <http://ruszin.com>

Воскресеніє у обнятю гур (вырывок)

...Словом, тогды там, у туй маленькуй деревлянуй хыжці, котра притиснула ся до горы, сидячы за наладженым столом, вас чекавуть незабываємі доимы, из котрыма ви ищи нигда не стрічали ся и не могли из нїма насладити ся. Но, теперь уже и вы памятаєте?!

Жона, прикывнувши, повіла лем про себе, – Айно! – и прикрила вочі, заглубившы ся у споминки. Она уже не путовала у старум автобусі, а сиділа за столом, накрытым цвітным домотканым полотном и обкладеным лавицями. Ушыткі выкладені танїря были иншакыма и по цвіту, и по формі. Она знала, же йсе позиченоє танїря, котроє за старым сокташом принесли сосіды, зобравшы ся по сьом случаю. Перед притомніма были покладені фляшкы з пивом и подагдє фляшкы из цїтронадов. Погар поклали лем перед нами, як и вилку и нуж коло танїря. Теща постарала ся, обы не прийшло ся їсти руками. Пак выйшла молода пара. Гафійка красовала ся у новуй запасці, котра спереду и ззаду была заязана чудесным тканым катраном. Гуцулськє націоналное шатя из вышивков бісером, прикрашеноє народныма мотивами, котроє носять поверьх білуй сорочки. На ногах были малі білі ги сніг зокники из овечуй шерсти, пак капчуры, натягнуті у мнягкі бочкоры. Коло неї стояв легінь также у націоналнум шатю. Гості, котрі розмістили ся довкола на лавицєх и на лавці коло пеца, привітствовали молодых тапшанєм и гойканєм. Она была увірена, же молодых мавуть посадити на зачаткови стола зато, же там ушытко было особо накрыто. Парадной синєй танїря, пуд котроє на обрус поклали хустя, вышytoй синіма блаватами. Коло танїра ложка, нуж, вилка и крісталєвый погар. Бізувно, молоді будуть їсти из єдного танїра, - подумала она собі, - може йсе сякий сокташ. Айбо молоді сїли за стул напротив неї. Місто у главі стола лишыло ся пустым, ай фотел там був наладжений, парадный мнягкий фотел. Годно быти сященика чекавуть, пак вун ту сядє, вадь бирова.... Час ийшов, айбо там не сїв нико. Она не могла поради з властным любопытством, и коли тютка Юстина занєсла голубці и посиловала ї, тихенько зазвідала, коли

уже прийде тот гость, котрому накрыто на зачатку стола. Жона склонила ся до неї и прошептала на вухо: „Се не знає нико, коли прийде. Направду великий пан! Вун наш Великий Князь, Ференц Раковцїй! Колись наші предкы, Русины, сежто Гуцулы и Мадяры ведно боєвали за слободу пуд його розвернутов заставов. Мы нигда се не забудєме и даже и теперь оддаєме му чєсть. Йому все є місто у праздного стола!”

У отвореный облак автобуса повіяло чудесным запахом ялиць. Жона про себе прошептала: „Господи, як я могла забыти сяку чудєсну історію?!” Из подяков обернула ся до тихо сидячого коло неї чоловіка: „Дякуву, Юоне, же напомними-сьє ми сю стару, казочну, айбо правдиву історію. Скоро маєме прощати ся, я вже дома. Дуже-м рада, же мы стрітили ся, дякувучы Вам, я збогатила ся ищи на єден чудесный спомин. Кажєте, най напишу? Айно, думаву, напишу за йсе. Видите, то было бы истинной воскресєня у обнятю гур, и не лем на Великдєнь, кєдь людє назад найшли бы єден другого и годні были бы оцінити сполні споминкы за історичну минулєсть!”

Каталін Вейнраух

Kárpátaljai Hírmondó,

13. рочник 2017. 1 нумер, ярь

Товмачила: Ірина Скіба

Чєстовані читателі!

**Просимє 1% из вашуй дані перечисляти на „Фондацію Про Русинув”,
даньовєє числє котрої: 18170720-1-42**

День роження Александра Духновича

24. априля 1803. рока в Тополі на Пряшовщині родив ся Александр Духнович - грекокатолицький священник, писатель, релігійный и со-сполный діятель свого часа, а кедь єдным словом, майвеце познатый у світі Русин до днешнього дня. Вечшы-на наших сочасникув го познає позад авторства гімна пудкарпатських Русинув – „Я Русин был, есьм и буду...” Имня Духновича хосновали и хосну-вуть каждый на свою мінту. До Пер-вуй Світовуй войны Русы го меновали „хранителём общерусского иденти-та”, у советський час зробили го „ук-раинським писателём” и „націонал-ным будителём пудкарпатських Ук-раинцюв”...

Майважно про нас, днешніх Руси-нув, знати, же по баршоновых революціях 90-ых рокув минулого століття Александр Духнович є сімболом русинського національного двигання у

світі. Йому заслужено стоять пам'ятники в роднуй Тополі, Пряшови и Ужгороді, Хусті, Мукачови и Севлюші, Колочавах и Полянї. Мня Духновича носять русинський про-фесіональний національний театр у Пряшови, улиці у многих поселенях Пудкарпатя и Пряшовщини. Його мнєм именована майвечша обще-націонална літературна премія, школа и уміська варошська премія в Му-качові.

Честуйме и сповняйме тестамент великого Русина:

Я Русин был, есьм и буду,

Я родил ся Русином,

Честный мой род не забуду

Останусь его сыном!

—Ль

Йоан Бокшай: Літургія Сятого Йоана Златоуста Божя служба у Будапештському грекокатолицькому храмі Богородиці-покровителниці

24. априля, у п'ятницю, у 10 годин у Буда-пештському грекокатолицькому храмі Богородиці-покровителниці на площі Руж по довгуй перерві назад прозвучала Літургія Йоана Бокшая про мужський хор у исповненю Мужського Хора Сятого Єфрема. Службу Божу тримали Фюлєп Кочіш, митрополіт Гайдудорогської митрополії и Пейтер Бокшай, грекокатолицький священник, правнук композитора.

Сесь музикальний твір, котрий раховався страченим, був воссозданий заново Томашом Буб-новом з мужським хором 2002. рока, а 2004. рока за пудпорованя Вседержавного Русинського Менш-ного Самосправованя вун був записаний на компакт-диск.

Сяточным исповненєм Літургії русинська спол-ность Мадярщини одмітила 80. рокув од дня смер-ти Йоана Бокшая, грекокатолицького священника, композитора, члена Парламента Мадярщини (1939.-1940. рр.) и 100.-літя од дня первого испов-

нення Літургії на церкувно-славянськым языкови у Хусті.

На памятный Літургії був притомный Др. Іш-тван Шімічков, уповномоченый уряда, котрый передав Фюлєпу Кочішу благодійный дарчик – 1000 захисных масок.

Міропріятя пруйшло за пудпорованя Віры Гіріц, національного посланика Русинув у Парла-менті Мадярщини.

Біографія Йоана Бокшай

Йоан Бокшай, грекокатолицький священник, каноник, композитор, родився 6. юлія 1874. року у Хусті, Мараморошській жупи. Няньо го Бертолан Бокшай був помічником суді, мамку кликали Илона Коворді. Воспитовав ся вун у глибоко вірувучий фамілії, де окрем нёго ищи были сестры Ірина, Ізідора и брат Андрій. Позеравучы на музикальні способности Йоана, його обучали музиці приватні педагогы. Началну школу Йоан Бокшай скончив у Хусті, а середню и теологічні науки завершив в Ужгороді.

1898. рока був высячений у сан єпископом Юлійом Фірцаком. А сперед сым узав за жону Маргарету Демянович. Їх діти: Маргарета, Ендре, Бейла, Дюла (посячений у священники) и Илона. Священницьку службу зачав у Липчі, коло Хуста, як помічний священник, пак куртый час був капеланом у Хусті. 1899. рока дустав ведучу довшность в Ужгородському Педагогічному училищі и Духовній Семінарії.

1906. рока позад його діятельства в сфері духовній музики и співаня и по просьбі єпископа був виданий зборник нот Церквувное Простопініє, соавтором котрого став дяк Йосиф Малинич.

Керувучы церквувным хором Ужгородського Катедрального Собора, Йоан Бокшай створив, за єдніма даніма 10, а за другыма, 11 обробок Літургій Сятого Йоана Златоустого, меже котрых май знама Сі-мажор, написана про змішаний хор. Сю Літургію выдало музикальное видавательство Rózsavölgyi 1911. рока.

У послідувучі роки Літургії соль-мажор про мужський и до-мажор про змішаний хор не єден раз исповняли ся у грекокатолицьких церквох. Также была написана Літургія на память мученика Сятого Йозефа. У формі рукописа обстала ся Літургія ля-мажор, айбо другі творы щезли и до днешнёго дня не знати, де можуть ся знаходити. (По сёму случаю хотів бы єм просити ушытких, ко має хоть якусь інформацію за містонаходження, заголосити мені).

Зачинавучы од 1904. рока Йоан Бокшай провдить из своїм хором публичні выступлення, участвує на конкурсах. Сяк, наприклад, конкурс хорового співаня у Кечкемейті, де из 33 хоровых коллективув, хор зайняв 4. місто и був нагажденый.

1909. р. юбілант був назначений учителём Закона Божого у середній школі Будапешта, такой

паралелно мав задачу на організацію грекокатолицького хора у Пешті а также „мадярізовати” церквувно-славянську Літургію. Перебывавучы у Будапешті, Бокшай мав можливість и надале розвивати свуй музикальний и композиторський талант, навщивляв консерваторію.

1912. рока композитор назад ся вернув на Пудкарпатья, де був назначений парохом у Синевір. Туй ведно из родинув пережив Світову войну, се був непростый період його жывота. 1919. рока єпископ Антоній Папп намістив го парохом у Хусті и регіональным намістником. 1922. рока стає членом конзисторіума. А 1939. рока був выбранный депутатом Мадярського Парламента од Пудкарпатья. Коло церквувного и культурного діятельства, Йоан Бокшай мав тверді політичні взгляды и ярко выражену русинську направленость. Вун був членом Русинського Національного Совіта, у котрум ведно из своїма сторонниками депутатами, пуддержовав стремління Пудкарпатья до автономії, котра, бізувно, мала бы ся одбыти у составі мадярській державы. Історик-архівариус Парламента Мадярщины, спеціальний совітник на пензії Лайош Горват, говорить слідувочой: „Сі депутаты безгранично любили русинський народ и были твердо

убіждені у тому, же русинство Карпатського басена годно мати доброе місце лем у Мадярській державі. Прямый доказ – 800-1000 літнёє плодотворное совмістное проживаня русинського и мадярського народув”.

1939. рока у маю мадярське войско зайшло на територію Пудкарпатья. 28-29. мая 1939. рока были вписані парламентські выборы, котрі не было можности провести позад куртого часа на пудготовку, зато Мадярський Уряд назначив депутатув од Пудкарпатья. Сяким кіпом 21. юнія 1939. рока у сяточной обстановці зайняли депутатські стульці у Парламенті Мадярщины: Андрей Бровдій, Йоан Бокшай, Дёрдь Бенце, Михаил Демко, Стефан Фенчик, Дюла Фелдешій, Петро Гайович, Дёрдь Гапко, Владимир Гомічков, Ендре Корлат, Єне Ортутай, Иван Шпак, Аладар Возарій, Юдюн Зегора. У мадярськым Парламенті они організовали окрему групу, пуздіше и из депутатами Ардяля. И так у подалшум они провбовали ушоряти свої позиції, правда, не все ся їм удавало. Чинили йсе абсолютно слобудно, без тиска. Айбо основов їх ідей и стремління была автономія русинського народа и території

Пудкарпатя доведна из Мадярщинов Сятого Іштвана.

Дозвольте ми учинити малый экскурз у минулость фамілії Бокшай. На самый перед зачну из королювськуй грамоты: „Мы, Ласлов IV. дінастії Арпада, Божов Волёв, законно коронований король Мадярщины, Далмації, Горватії..., изъявляю ушыткым свою нижеслідувучу королювську волю. Причисляю до немешства Дёрдя Бокшу, майстра-лучника, за рыцарство, проявленное у битці при Дюрнкуті. Овал його щита прикрашавуть сякі сімболы: зверьха пуд центром зображена лутня из перекрещеныма саблями, ги герб співочуй фамілії. З правого бока зображений тройный хрест, ги сімбол грекокатолицькуй фамілії. Доу – пувмісяць из звіздов – турко-татарського происхождения фамі-

лії. По невеликум екскурзови, вернеме ся до главного героя статі Йоана Бокшая. На заключеня хочу повісти, што у Хусті, будучы членом Русинського Національного Совіта, вун из великов любовлєв и самопожертвованєм робив про русинський народ до самого кунця свого жывота, котрый настав 24. априля 1940. рока. На хованю была притомна дуже велика кулькость люди, котрі из подяков прийшли почтити його памнять. Прощалну церемонію доведна из многыма сящениками тримав єпископ Александер Стойка. Памнятник и гроб Йоана Бокшая знаходять ся у Хусті на теріторії каштіля.

о. Пейтер Бокшай
Товмачила: Ірина Скіба

Йоан Бокшай - композитор

Опреділявучым фактором музыкального жывота сїверо-восточнуй части Мадярщины – то значить Пудкарпатя, у кунцєви XIX. и на зачатку XX. столїтя была грекокатолицька вокална култура. Многочислені представителі русинського и мадярського сященства бізантійського рїтуала натерьхали серіозный музыкальный опыт, котрый могли хосновати на високум умілецькум уровню у каждоденнуй літургічнуй практиці. Єдным из майвызначнійших майструв сєго періода був Йоан Бокшай (1874-1940), грекокатолицький сященик, композитор и дірігент. 1899. рока єпископ Фірцак дав Бокшаю важное и фундаментальное дорученя – изобразити, описати и упорядковати літургічні співаня Мукачовськуй Єпархії, котрі не были записані. Йоан Бокшай исповнив сєсю задачу из помочов дяка Ужгородського Катедрального Собора Йосифа Малинича. 1906. рока были выдані записані ным Церковні Простопініє, то єсть Ірмологіон про русинських и мадярських грекокатоликув. Сесі церькувні славянські и мадярські зберькы літургічных піснопіній до днешнєго дня суть єдиныма офіційно выданыма нотныма книгами, котрі содержат грекокатолицькі діалектні мотивы Пудкарпатя.

Язык музыкальных творув Йоана Бокшая сформовав ся из сімбіоза самоых грекокатолицьких мотивув Пудкарпатя и также из сплава віднянського романтичного и таліанського оперного стїла зачатку XX. столїтя. У його творох чує ся зрілый майстер прекраснуй и глубокуй славянськуй музыки, мелодика котруй живить ся не из русько-українських

традіцій, а из центральноєвропейських, котрі содержат мотивы рузных націоналностей роднуй землі, но основным жерелом ї у великуй мірі є русинська церькувна музыка.

Музыкальный жылот хора Ужгородського Катедрального Собора (котрый фунговав од 1823. рока), музыкальный уровень діятельства дякув и півцюв указує ся при исповненю технично тяжких Літургій, йсе можеме учути на модерных записях творя.

Сєсю Літургію Йоан Бокшай закончив 1921. рока у Хусті и вручив Антоніюви Папови, котрый тогды був мукачовським єпископом, а пузднійше у рангови архієпископа руководив Грекокатолицьким Апостольським Егзархатом у Мішколці.

Части Літургії про мужський хор ідеально пудходять до хода грекокатолицькуй Літургії. Мож уповісти, што то є природно, ибо Йоан Бокшай був сящеником, котрый тысячі раз тримав Божествену Літургію до того, як сесь твур писав. Чередуваня довгих и куртых дарабув, формы аккламацій и їх періодика, составляють літургічний и драматургічний фон Богослужіня, што робить понятным пудбор тоналностей и їх будованя. Части, котрі исповняють ся сящеником, так називані высокі возгласы, были необхідимі, ибо булшость частюв є отвітєм на сесі сященицькі співы. Высокі возгласы нигда не фіксували ся, імпровізантний характер їх церьковли бізантійського обряда захраняють и до теперь.

Аналізувучы мелодіку частюв и обороты гармонії, а также рїтмику, можеме повісти, же Бокшай не дуже придержовав ся традиційности у компоно-

ваню. Сесе увидиме, кедь порувняти части, котрі стоять ближе до славянських літургічних мелодій (Иже херувімы, Віруву) из тьма, котрі значно одличавуть ся од них и стоять ближе до таліанськуй музыкалнуй драмы. (Свят, свят, свят, Отпуст, Многая літа), вадь до традицій німецького мужського хорового співаня (1.Антіфон, Отче наш, Да исповнять ся уста наша).

Результатом ушыткого сёго є то неповторимое звучаня и колорит, котрі роблять Божествену Літургію про мужський хор, котра є особов, оригіналов, котра поязана з минулостів и дає нове направлення духонуй музиці зачатку ХХ. століття.

Даніх за презентацію Літургії, ї подальший жы-

вот не маєме, и то не знати, ци одбыло ся ї представлення. Рукопис найшов ся у Ужгороді у 1990-ых роках, по 75. роках ї появленя. Сёму мож не чудовати ся, ибо заказ грекокатолицькуй церьковли у Советському Союзі (1949) привюв до роспуску хора Ужгородського Катедрального Собора, а нормалізація духовного и церькувного жывота на Пудкарпатю наступить лем через даякый час.

Томаш Бубнов

Ведучый Бізантійського мужського хора

Сятого Єфрема

Товмачила: Ірина Скіба

Бізантійський мужський хор Сятого Єфрема

Бізантійський мужський хор Сятого Єфрема – єдиний у Мадярщині професійний ансамбль у сьом сегменті музыкалнуй культури. Вун складає ся из учасників дівучих грекокатолицьких хорув (грекокатолицький хор на площі Руж, Хор Сятого Єфрема у Чепелі), а также из прихилників бізантійськуй літургічнуй музыки. Главна ціль – жебы сокровища восточнуй и центрально-європськуй церькувнуй музыки бізантійського обряду в Мадярщині звучали автентичным кіпом. Даколы частів програми ставуть мадярські и загатарні твори, написані про малочислені мужські колективы.

Ведучый хора Томаш Бубнов (1957 р.) співак и хормайстер, котрый проводить научну роботу, ги изглядователь происходження церькувного грекокатолицького співаня у Мадярщині и Карпатському регіоні.

2003. рока хор первым у Мадярщині дустав покликаня у Гайновку (Польша) на фестивал ортодоксалнуй духовної музыки. Нечекано про ушытких хор здобыв другу премію меже дуже добрі пудготовлених, познатых славянських, балтійських и балканських хорув. Мужський хор зучастнює ся у грекокатолицьких Літургіях, выступає на програмах Вседержавного Русинського Самосправованя.

Од момента свого створеня (2002 р.), ансамбль був учасником и многих извістных мадярських фестивалюв („Долина умілства”, „Дни Культуры Земплина”, „Овбуданське літо”, „Фестивал духовнуй музыки Діви Марії”), а также у Польщі, Македонії, Румунії и Україні. У маю 2005. рока, у керетох програми русько-мадярських культурных

сезонув мужський хор дав концерты у Санкт-Петербурзі и Москві.

17. децембра 2018. у кінотеатрови Уранія у сятотнуй ситуації віце-премер міністер Др. Жолт Шемен, держсекретарь Совіта Міністрів Мікловш Шолтес и держсекретарь МЛР Атіла Фюлєп вручили Премії за Меншыны 2018. Лавреатом од нашуй общины став Бізантійський Мужський Хор Сятого Єфрема, лавреат Премії Pro Cultura Minoritatum Hungaria. Організатор и умілський руководитель хора лавреат премії Ференца Ліста и Премії Антонія Годинки Томаш Бубнов, заслужений умілець Мадярщини.

Из репертоаром ансамбля мож ознакомити ся на сайтови www.szentefrem.hu

Товмачила: Ірина Скіба

Иван Поп за Йосифа Бокшая

Йосиф Бокшай, годно быти, майизвістный про нас маляр, котрый досягнув верьхув умілства у вшеляких жанрох и техниках. Як пише у своій познатуй Енциклопедії Иван Поп, у межевоєнний період Йосиф Бокшай на самый перед був майстром монументального стіла. Вун исповнив фрески в єпископській резиденції в Ужгороді, а также у даскулькох церквох Пудкарпатя и сосідніх регіонув. Сї роботи унікално капчавуть в собі умілські средства венеційського бароко и арт нуво. У монументальных образах умілця Христос и Богородиця намалёвані суть меже пудкарпатськыма селянами и їх дітьми. У малёванню олтаря йоврянській церквовли коло Ужгорода („Христос-учитель з сятама Кирилом и Методієм”, 1934) С. Кирил тримле в руках модел пудкарпатській деревляну церквовли в селі Ужок. Верьхом фреско малярства Йосифа Бокшая на біблійну тематику є „Воздвиже-

ня Честного Креста” (1939) на плафоні грекокатолицького собора в Ужгороді (сеся робота представлена на обкладці днешнього числа – ред.).

Послідню свою монументалну роботу у сьом жанрі маляр исповнив про Маріяповчанський собор. 1943. рока Йосифу Бокшайови доручили выготовити проект окремого алтаря про чудодійну ікону у Маріяповчанському храмі. 1943.-1944. роках францісканці з Пейча реалізовали проект у необароковом стилі. Пуд час установлення алтаря у стіні были прорубані два входы, котрі скапчовали ся з гарадічами ку іконі. Пуд час реставрації Йосиф Бокшай заново помалёвав днукашню часть церквовли, старі образы и орнаменты.

Жерело: Поп Иван „Енциклопедія історії та культури карпатських русинів“ составителей П. Р. Маточія і І. Попа, Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2010. 62-63.

Гіадор Стрипський (1875-1946)

145 рокув од дня роженя

Гіадор Стрипський родив ся 7. марца 1875. рока у Шелестові (днесь часть Колчина) у Пудкарпатю. По абсолвованню Ужгородській гімназії штудовав в Будапештському, Львовському и Коложварському універзітетох. Ипен у Коложварі дустав діплomu доктора філософії и гімназійного професора (1900), там же зачав трудовой діяльність у познатум меже фахманами містнум Етнографічнум Музейови, преподавав руський и украинський языки в універзітеті. Од 1910. до 1918. робив у Будапештському Націоналнум Музейови. Зобрав велику зберьку етнографічного (Великодні писанки из села Довгоє, зобрані Гіадором Стрипським у 1904. році захраняють ся у Етнографічнум музейови у Будапешті, фото на 20.ст.), языкового матеріала, а то не лем русинського. Усе єдним из первых отзывав ся на перемины у соціумі, одкликовав ся на революційні зміны у вшитых сферах людського жывота. Меже майизвістных його публикацій „Старша руська письменность на Угорщинѣ” (1907), „А hazai

rutének legrégibb nyomtatványai” (1911), „Гдѣ документа старшей истории Подкарпатской Руси?” и др. По дорученню правительства од 1916. рока редаговав новинку „Ukránia”, по образованию Мадярськой Народной Республики у новемброви 1918. рока зайняв доста високу довжність у її руководстві. Така політична активність, видав, и не доволила зробити подальшу фахманську карієру пуд час правления Мікловша Гортія, не взяли го назад на роботу у Національний Етнографічний Музей... Ги все був меже первыма пуд час великих змін у Пудкарпатю по його наверненню до Мадярськой державы в 1938-39 роках. Публиковав ся у містных медієх, зясь навертав Русинув до изглядованя русинськой бесіды, властнуй культуры и історії, справедливо доганявучи

містнуй інтелігенції за її языкову орієнтацію на восточных сосідув (бойовав против москвофілув и туй части украинофілув, котрі ігнорували вадь не познавали язык властного народа). На зачатку 40-ых рокув XX. столітя у новинках „Карпатска

Недѣля” и „Литературна Недѣля” публиковав гострі и содержателні статі „Попы с дяками та церковниками. Позбирайме своѣ анекдоты!”, „Кто бы менѣ помагав в помноженю словаря”, „Чи язык народа бѣднѣй?”, „Заблудѣлыѣ сынамѣ Подкарпатя”, котрі у многум, богужаль, не стратили актуальности до днешніх днів. Прожив у Будапешті до кунця живота (умер ги и Антоній Годинка 1946. рока), айбо академик так нигда не перебачив Стрипському його сотрудничество з українськыма діятелями, а май тот факт, же позберані в Пудкарпатю бесцінні рукописы тот поодвозѣвав до Львова. Можеме лем констатовати, же фактично сочасники, бывавучі у єднум вароші, два великаші русиньскуй науки так нигда и не зачали цимборовати...

У наш час много написав за научной діятельностью Гіадора Стрипського вельочестованый нїредьгазькый професор Іштван Удварій. Уже по смерти ученого матеріалы, зобрані ным, ужгородян Ігорь Керча пудготовив до публикації книгу „Удварі Іштван: Зберька жерел про студії русиньского писемства. III. Гіадор Стрипський, народописник, бібліограф, языкознатель, товмач. *Studia Ukrainica et Rusinica Nyíregyháziensia* 21.”, котра дякувучы и сотрудникам кафедры украиньскуй и русиньскуй філології в Нїредьгазькуй Высшуй Школї, котру и основав Іштван Удварій, успішно увиділа світло світа в Нїредьгазі 2007. рока.

—ЛБ

Арсеній Коцак монах, богослов и языкоznатель (220 рокув од смерти)

Арсеній Коцак (світской мня: Алексій Коцак) родив ся 14. марца 1737. рока у Букувцѣх, у тогдышнєм Мадярськым королѣвстві (теперь Словакія), умер 12. 4. 1800 у Мукачові. Быв василіанськым монахом, богословцѣм и языкознателѣм.

А. Коцак зачав ся учити в гімназіях Пряшова и Шарошпотока, продовжовав штудії філософії в академії у Кошіцѣх, айбо мушений був перервати штудії про хвороту. Того же рока вступив до Краснобродського василіаньского монаштыря, а од 1759. рока був призначеный дяком Мукачовського монаштыря С. Миколая. 1762. рока вернув ся штудовати філософію до Краснобродськуй монаштырьскуй школы, а слїдувучого рока був высяченый на грекокатолицького пароха. По здобыттю ступеня доктора теології (1767) А. Коцак зачав преподавати в теологічных школах при Краснобродськым и Маріаповчанськым монаштырѣх. Два десятилітя був гуменом монаштыря у роднум Букувці и професором теології школы Краснобродського монаштыря. Тяжко похворів ся и од 1798 рока перебував у Мукачовськым монаштырѣви, де прожив до кунця живота.

Арсеній Коцак лишив архів (коло 30 томув рукописув), вечшу часть котрых творять роботы з філософії и теології по латинськы и церькувно-славянськы. Його педагогічной діятельство припа-

ло на період влады монархув-просвітителей: Марії Терезії и Йозефа II., котрі реформовали державу, и на час епископства Андрея Бачинського у Мукачовськуй грекокатолицькуй Єпархії. Ведно з епископом А. Коцак зучастнив ся у конзултаціях з Марієв Терезієв за проблемы книгодрука кирилицы у Австрійськуй імперії (1773). У Відню ученый пудняв вопрос хыбленя учебникув про будучых грекокатолицьких сященикув и иньших ученикув пудкарпатських грекокатолицьких духовных школ. За рокы преподаваня А. Коцак написав пять учебникув, узявши за мінту учебники латиньского и церькувно-славянського языка.

Ани єден із творув Арсенія Коцака не був опублікованый за живота науковця. Первый раз были видруковані вершовані „Правила и наставленія” 1927 рока Глебом Кінахом. Два варіанты граматикы были опубліковані з коментарями 1990. рока Йосипом Дзендзелівськым и Зузанов Гануделѣвов. Три инші рукописы учебника были передані в советський час (1963) з Мукачовського монаштыря до „Закарпатського краєзнавчого музея”, де бесслїдно ся стратили.

Жерело: Поп Іван „Енциклопедія історії та культури карпатських русинів” составителей П. Р. Маточія и І. Попа, Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2010. 368-369.

Михаил Емануил Олшавський

320-ліття од роження

єпископа Мукачовської Грекокатолицької Єпархії

Родився 1700. року в Олшавіці, тогочасного Мадярського королівства (тепер на території Словаччини), умер 5. 11. 1767 в Мукачові. Зачав штудії у гімназії в Левочі і Кошицькій академії, богословської вошколовання дустав у Трнавській єзуїтській колегії (1722 – 1727). По посвяченню за грекокатолицького священника (1725) був призначений до парохії Мукачова, де також двараз исповняв довжність генерального вікаря (1733 – 1738, 1743). На зачатку 1743 року єпархіальної духовенство М. Олшавського вибрало за єпископа Мукачовської грекокатолицької єпархії, і за даскулько місяців був признаний у сюй функції австрійськов імператоров Мадієв Терезієв и папом римським.

Єпископ М. Олшавський проявив ся способным організатором. Пуд час його ведення была заснована Мукачовська богословська школа (1744), а также школа на пудготовку дякув и учителюв. Єпископ также здобыв стипендії про шістьох креликув-Русинув на вошколовання у Егері. Зато же був недостаток тых, котрі бы желали выхосновати тоту стипендію (позад неприятельського ставлення ку креликам грекокатоликам у римокатолицькум Егері), М. Олшавський боївав за того, жебы фінанцы на стипендії были выхосновані на засновання повнуї семінарії і кириличнуї печатні в Мукачові. Позад противлення Егерського Єпископата тоїї плани не удало ся реалізувати, айбо М. Олшавському удало ся основати грекокатолицькі богословські школы при Маріяповчанському монастирєви, у Бая Марє и Сігеті. Про ученикув Мукачовської богословської школы єпископ

приладив учебник латинського языка „Elementa puerilis institutionis in lingua latina“ („Начало писменъ дѣтемъ къ наставленію на латинскомъ языкѣ“ (1746; перевыдана 1999. року в Нїредьгазі Іштваном Удварійом).

Єпископ досяг значных успіхув у здобитю пудпоровання віднянського імператорського двора в противостоянню з егерськими єпископами против юрисдикції незалежности Мукачовської єпархії. Єдным з резултатув дискусії М. Олшавського з Егером у вопросі правомочностюв стали изгядовання історії Пудкарпатя. Пузднійше то привело до формовання концепції русинської історії и обявлення первых історій края – Адама Ф. Коллара и Йоаникія Базиловича. Конфлікт з Егером досяг кулмінації 1764. року, кедь М. Олшавський зобрав єпархіальний собор и опублікував латинським языком (а также німецьким и руським) великой казаня, в котрум доказовав тезіс, же позитівні аспекти Унії найшли реалізацію у

діяльстві Мукачовської Грекокатолицької Єпархії. Собор попросив Марію Терезію помочи у протистоянню з егерськими єпископами. 15. фебруара 1766. року она приняла рішення на хосен Мукачовської Єпархії, хоть М. Олшавський не дожыв до повнуї юрисдикцнуй незалежности од Егера, котрой ся стало 1771. року.

Жерело: Поп Іван: Енциклопедія історії та культури карпатських русинів. Укладачі П. Р. Маточій, І. Поп. Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2010. 552-553

Всєдержавні сята и міропріятя

2020. август 23. Русинський Отпуст (Шайовпалфола)

2020. новембер 14. – Шедевры Русинського Умілства (Будапешт)

Майдеталну інформацію за програмы подаме пузднійше.

Захраниявуча сила грекокатолицькуй віры у минулости и днешнёсти русинства

4. марта 2020. рока в 15.00 у Будапештськуй Вседержавнуй Бібліотеці иностранных языков одбыла ся конференція „Захраниявуча сила грекокатолицькуй віры у минулости и днешнёсти русинства”, котра пройшла за пудпорованя Фонда Габора Бетлена, грант NEMZ-KUL-20-1933.

Програма конференції была слідувучов:

15.00 – Вступной слово діректора ВБИЯ Др. Анны Марії Поп.

15.05 – Документы релігійности у бібліотеці – презентує Ілдіка Поланскіне Надош, ведуча Бібліотеки Русинув Мадярщини имени професора Іштвана Удварія

15.10 – Захраниявуча сила грекокатолицькуй віры у минулости и днешнёсти русинства – докладчик Михаил Базіл Теленко, научный сотрудник Етнографічнуй Изгядователнуй Группы МАН-ДУ

15.50 – о. Михаил Тіводор – Віра у каждоденнум животі русинства у Будапешті и Пудкарпатю

16.10 – о. Янош Михаил Соноцький – Захраненя ідентичности Русинув-грекокатоликув у области Боршод.

16.40 – Дружеська бесіда и фуршет

На міроприятю были притомні Віктор Крамаренко, предсідатель Вседержавного Русинського Самосправованя, Олга Сілцер-Ликович, заміститель предсідателя ВРС, Др. Маріанна Лявинец, предсідатель Столичного Русинського Самосправованя, Др. Михаил Капраль, ведучый Русинського Научно-Изгядователного Інститута имени Антонія Годинки, а также члены русиньскуй общины, симпатизанти, зобравші ся читавым числом.

Діректор бібліотеки Др. Анна Марія Поп у свому вступному слові повіла, же їм удало ся створити націоналну інформативну бібліотеку, частёв котруй є русинська. Про каждого интересанта є доступні інформативні книжки, літературні и музыкальні творы, такой на веб-стороні бібліотеки мож хосновати базу податкув и бібліографію. Се удало ся изробити из помочов и за пудпорованя Бібліотеки Русинув Мадярщини имени професора Іштвана Удварія.

Ілдіка Поланскіне Надош, ведуча Бібліотеки Русинув Мадярщини имени Іштвана Удварія презентовала документы релігійности числом 57, меже котрых старі молитвеники, літературні творы, научні роботы, книги Антонія Годинки на русиньскум языкови, умілецькі виданя.

Михаил Базіл Теленко, научный сотрудник

Етнографічнуй Изгядователнуй Группы МАН-ДУ, у свому докладови описав моменты сполнуй історії русинства и грекокатолицькуй віры, значні событя из сым поязані. Одмітив, же у розвою русиньскуй самостойности важну ролю зограла грекокатолицька віра, котра є скапчувучым фактором про Русинув, бывавучых у Карпатськум басейні, и пен так ги и капчания из латиньсков и ортодоксалнов церьквами. Обернув позур на легкость определєня русиньських діалектув у текстах Божественных Літургій. Пак докладчик поділив ся властными споминками за навщивленя Черегата, де русиньський язык опстав ся лем у релігійнум животі, айбо у каждоденнум го уже неє. Свуй доклад Михаил Базіл Теленко завершив цитатов Елека Барты: „Асіміляція языка не значить асіміляцію релігійных традицій и культуру”.

О. Михаил Тіводор позначив таку гадку, же русинство пуд час свого історичного розвоя стыкало ся из многыма культурами, од котрых многому ся научило и перебало, и позад того, рахує ся культурным скарбом. Язык наш архаічний и вун поязує нас из нашыма предками. За грекокатолицьку віру пові так: „Господь Бог наградил Русинув грекокатолицьков віров”. Се спірітуалное благословєня дає нам помуч в ушыткі часы, будь то и тяжкий советський період, указує нам путь у днешнёсти и в будучность.

О. Янош Мигаль Соноцький свуй выступ зачав из декламації русиньского „Вручанія” у товмачєню на мадярський язык. И хоть вун не родив ся пуд Бєскідами, айбо припомнив из діточых споминок и юности русиньські выказованя, традиції, сокташі. Говорив за грекокатолицьку віру, за живот и діятельство Русинув у днешнній Мадярщині, за актуалні завданкы, котрі стоять перед русинством, за многочислені міроприятя по захранєню культуры и традицій, релігійні сята. Окрем того отець перечислив русиньські виданя, описав моменты дійного живота, а за будучность надголосив, же из уходом пережых генераций и великым перестягованєм народув, помали тратять ся традиції, пропадать язык. Завто таку важну ролю мавуть виданя на материньскум языкови. Одзначив, же у бібліотеці у Мішколці є полиця русиньскуй літературы. А культурні міроприятя мавуть успіх не лем меже членув русиньскуй общины, ги и наші релігійні сята, котрі одличавуть ся душевностєв и характерным обрядом.

Товмачила: Ірина Скіба

Паска / Húsvét

Húsvét Budapest, fotó Kramarenko Viktor
Паска у Будапешті, фото Віктор Крамаренко

Húsvét Baskón, fotó Ferencz Gabriella
Паска у Башкови, фото Габрієлла Ференц

Húsvét Pécssett, fotó Gyöngyösi Ferenc
Паска у Пейчу, фото Ференц Дьєндєші

Húsvét Baskón, fotó Ferencz Gabriella
Паска у Башкови, фото Габрієлла Ференц

Húsvét Pécsett, fotó Antal Piroška
Паска у Пейчу, фото Пірошка Антал

Húsvét Pécsett, fotó Antal Piroška
Паска у Пейчу, фото Пірошка Антал

Konferencia / Конференція

dr. Rapp Anna Mária
др. Анна Марія Поп

Polánszkiné Nadas Ildikó
Ілдіка Поланскіне Надоду

Telenkó Bazil Mihály
Михаїл Базіл Теленко

Szónoczki János Mihály atya
О. Янош Мигаль Соноцький

Tivadar Mihály atya
О. Михаїл Тиводор

Vidd ki a tömlöcből lelkemet, hogymicsérje a Te nevedet! Zsoltár 142.8.

A vecsernyei istentiszteletünk első elő verse, amelyet énekelve megállunk az Úr előtt. Bizalommal bátorodunk Őt megszólítani az ősi imádságokkal, zsoltárhangokkal, dicséretekkel. Minden egyes vecsernyei imádság közelebb visz a bűn felett kereszthalálával győzelmet hozó Krisztus Urunkhoz, akinek szent feltámadását énekeljük. Megemlékezve és megünnepelve minden vasárnap az ő dicsőséges feltámadását. Egyszerre állunk életadó kereszthez és sírja előtt, várva a vele való találkozást az Eucharishtiában, a szent áldozásban.

Reménykedve készítetük lelkünket, lakásunkat és templomainkat az Ünnepre. Most fájdalom sikolyaként tör fel szívünkbe a zsoltáros könyörgő szava: „Vidd ki a tömlöcből lelkemet,...hogymicsérjem a te nevedet!” A teremtetett földkerekség minden pontján megjelenő koronavírus fájdalmas jelenléte szomorítja el, és a tehetetlenség állapotával, mint őszi sújtó köddel borítja be életünket. Napjainkban utcáink, köztereink üresek, a középületekből inkább menekül a nép, mint inkább oda tartana. Templomainkban is csak éppen a szolgáló papság mutatja be az imádság engesztelő áldozatát az Úrnak, esedezve, hogy szabadítsa meg szolgálait és szolgálóit minden bajtól és aggodástól, fájdalomtól és a járványos betegségektől. Az imádságos lelkületbe a jelen technikai lehetőségeivel kapcsolódhatunk be. A rádió, televízió és más eszközök lakásunkba „költöztetik” templomaink belső terét, megszokott harangjaink zengő hangját, melyek most fájdalmasan szólnak meg, az imádság szolgálatát, kegyképeinkről sugárzó

aggódó tekinteteket, a magányosan imbolygó gyertyák és mécsesek lángjait.

2020-ban, az Úr feltámadásának ünnepére készülve, újra kell éleszteni a kegyelmet, mégpedig a feltámadásának ünnepét előre jelző ünnep kegyelmét, a vízkeresztet, amikor lakóházaink megszentelése történik. A ház/lakásszentelésben a lakóhely istentiszteleti

helyé válik! Így alkalmassá lesz minden esetben az imádság és az engesztelés szolgálatára. A világot elárasztó járványos betegségnek egyes „gócait” ilyenformán a keresztény ember kordában tudja tartani, meg tudja szüntetni az imádság, az önmegszentelődés és az engesztelés kegyelme által, mindannyiunk - az egész világ, benne szeretet hazánk - és egész anyaszentegyház javára!

A „Maradj otthon” felhívás lehetőséget teremt a mindennapi állapot és a hivatásbeli kötelességeink teljesítésére. A Szentséges Pászka előkészítésére, imádságos megáldására és

fogyasztására. Legyen ez a szomorúság váltsága és a „minden hívőt megszentelő Pászka”. Lehetőség a békességre való törekvésre, az imádság szolgálatának buzgóbb végzésére. A feltámadt Krisztus és kegyképeink előtti gyertyagyújtásra, akik segítenek bennünket a most megtapasztalt tömlöcből való szabadulásra. Szabadítónknak, a feltámadt Krisztus nevének dicséretére, akinek egyedül van hatalma felettünk a jelen szenvedésektől való megszabadításra.

A feltámadt Krisztus kiáradó kegyelme reménységgel töltse el bennünket!

Krisztus feltámadt! Valóban feltámadt!

Szónoczkai János Mihály atya

Tisztelt Olvasók!

Bővebb információt a magyarországi ruszinok életéről WEB oldalunkon találhatnak:

<http://ruszin.com>

Feltámadás a hegyek ölelésében (részlet)

...Nos, akkor ott, abban a hegyoldalhoz simuló, fából ácsolt kis házban, a megterített asztalnál ülve magára olyan feledhetetlen élmény várt, amilyennel addig sehol nem találkozott, amelynek jelenlétével egyszerűen nem tudott betelni. Ugye, most már maga is emlékszik?! A nő, bólintva, csak magában mondott igent, és a múlt emlékeiben lapozgatva lehunyta a szemét. Már nem a rozoga buszon utazott, hanem egy padokkal körülvett, színes szőttessel leterített asztalnál ült. Az előttük sorakozó tányérok mindegyike más volt, színben és formában is eltérő. Tudta, hogy kölcsön- edények, amit a szokásnak megfelelően a szomszédok hordtak össze erre az alkalomra. Mindenki elé sörös- üveg volt téve, meg egy-egy üveg limonádé, pohár csak öelőttük állt, ahogy villa és kés is a tányérjuk mellett. Az anyósa gondoskodott róla, hogy ne kelljen kézzel enniük. Aztán bejött az ifjú pár, Hafijka vadonatúj zapaszkában pompázott, ami elől-hátul megköthető szépséges szőttös kötény, hucul nemzeti viselet, amelyet a gyöngyhímzéses, népi motívumokkal díszített, fehér ing fölött viselnek. A lábán hófehér báránypapjából készült kézi kötésű zokni, kapcsúra volt, behúzva puha bocskorkájába. Mellette állt a vőlegénye szintén talpig népviseletben. Az asztalhoz ültetett vendégek meg a fal alatt körbefutó padokon és a kemencepadkán üldögélők is valamennyien nagy tapssal, ujjongással fogadták a fiatalokat. Ő meg volt róla győződve, hogy a jegyespár az asztalfőre fog ülni. Az asztalon ott volt az egyedüli tökéletes teríték. A gyönyörű kékmázás tányér alá az abroszra búzavirág- késsel hímzett varrottas kendőt terítették. A tányér mellé kanál, kés, villa és kristálypohár volt készítve. Biztosan közösen, egy tányérból esznek majd, lehet, hogy így szokás – gondolta magában. Aztán a fiatalok velük szemközt ültek le az asztalhoz. Az asztalfőn a hely üresen maradt, pedig ott szék is volt, kényelmes, puha karosszék. Lehet, hogy a papot várják, majd ő ül a főhelyre, vagy a polgármester... Az idő haladt, ám oda csak nem ült le senki. Nem hagyta nyugodni a kíváncsiság, ezért amikor Jusztina néni a töltött káposztás tálat odakínálta nekik, halkan megkérdezte tőle, ugyan mikor jön már az a vendég, akinek az asztalfőn van megterítve? Az asszony hozzáhajolt, és

titokzatosan a fülébe súgta: hát azt bizony nem tudja senki, akármikor eljöhet, mert igen nagy úr! Ő a mi fejedelmünk, Rákóczi Ferenc! Egykor az őseink, a ruszinok, vagyis a huculok a magyarokkal együtt vonultak harcba a fejedelem felhívására, és kibontott zászlaja alatt harcoltak a szabadságért! Mi ezt sosem feledjük el, és a Nagyságos Fejedelem emlékének ma is megadjuk a tiszteletet. Neki mindig van helye nálunk az ünnepi asztalnál! A busz nyitott ablakán át simogató fenyőillat szökött be az utastérbe. A nő maga elé sóhajtott: Istenem, hogy felejtette el ezt a csodás történetet?! Hálásan fordult a csendben üldögélő emberhez: köszönöm, Juon, hogy eszembe juttatta ezt a réges-régi, mesébe illő, ám valós eseményt. Lassan el kell búcsúznom, megérkeztem. Örülök, hogy találkoztunk, hála magának, ismét gazdagabb lettem egy emlékekkel! Azt mondja, írjam le? Igen, talán leírom. Látja, az lenne az igazi feltámadás a hegyek ölelésében, és nem csak húsvétkor, ha az emberek újra egymásra találnának, és tudnák értékelni a történelmi múltjuk közös emlékeit!

Weinrauch Katalin

Kárpátaljai Hirmondó,

13. évfolyam 2017. 1. szám, tavasz

Kedves Olvasóink!

Kérjük, hogy adója 1% a Ruszinokért Alapítványnak adományozza!

Adószáma: 18170720-1-42

Duchnovics Alexander születésnapjának évfordulójára

1803. április 24-én Topolyán, Zemplén megyében született Duchnovics Alexander – görögkatolikus kanonok, író, korának vallási és közéleti személyisége, de ha egy szóval szeretnénk jellemezni: a legismertebb ruszin a mai napig. Legtöbbször a kárpátaljai ruszinok himnuszának szerzőjeként ismerik: „Ruszin vagyok, voltam és leszek...” Duchnovics nevét mindenki a saját céljai szerint használta és használja ma is. Az első világháborúig az oroszok szerint „az összoroszlás identitás őrzője” volt, a szovjet időkben „ukrán író” és „a kárpátaljai ukránok felemelkedésének vezére” lett...

Nekünk, mai ruszinoknak az a legfontosabb, hogy a múlt század 90-es éveinek bársonyos forradalmi után Duchnovics Alexander a ruszin nemzeti mozgalom jelképe lett világszerte. Megérdemelten állnak szobrai szülőföldjén, Topolyán, Eperjesen és Ung-

váron, Huszton, Munkácson és Nagyszőlősen, Alsókalocsán és Polenán. Duchnovics nevét viseli a Ruszin Nemzeti Színház Eperjesen, Kárpátalja és Eperjes számos településén. Nevét viseli a legnagyobb nemzetközi irodalmi díj, a munkácsi iskola és Munkács város Művészeti Díja.

Tiszteljük és teljesítjük a nagy ruszin örökségét:

Ruszin vagyok, voltam és leszek,

Ruszinak születtem,

Tisztességes elődjeimet nem felejttem,

Örökké hűséges fiúk maradok!

-ly

Boksay János: Aranyszájú Szent János liturgia Istentisztelet

a budapesti Istenszüllő oltalma görögkatolikus templomban

Hosszú idő után ismét Boksay János férfikari liturgiáját énekelte a Szent Efrém Bizánci Férfikar a budapesti Istenszüllő oltalma görögkatolikus templomban (Rózsák tere) április 24-én, pénteken 10 órától. A szent liturgiát Kocsis Fülöp, a Hajdúdorogi Görögkatolikus Főegyházmegye érsek-metropolitája és Boksay Péter görögkatolikus atya, a komponista dedúnkája végezte.

Ennek az elveszettnek hitt műnek a rögzítésére hívta életre Bubnó Tamás a férfikart 2002-ben, s 2004-ben az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat támogatásával megjelent a mű CD-felvétele.

A liturgia ünnepélyes elhangzásával a hazai ruszin közösség Boksay János görögkatolikus lelkész, zeneszerző, a 1939 -1940 között a Magyar Parlament tagja elhunytának 80., és a Huszton keletkezett egyházi-szláv nyelvű liturgia megszületésének 100. évfordulójára emlékezik.

Az emlékező liturgián részt vett Dr. Simicskó István kormánybiztos, országgyűlési képviselő úr, aki 1000 darab arcvédő maszkot adott át Kocsis Fülöp érsek-metropolitának.

A fellépést Giricz Vera, az Országgyűlés ruszin nemzetiségi szószólója támogatja.

Boksay János életrajza

Boksay János görögkatolikus pap, kanonok, zeneszerző 1874. július 6-án született Huszton, Máramaros megyében. Édesapja Boksay Bertalan szolgabíró, édesanyja Kovordányi Ilona volt. Mélyen vallásos négygyermekes családban nevelkedett, testvérei Irén, Izidóra, András. Felfigyelve János zenei érdeklődésére, korán magántanároknál oktatták zenére. Az alapiskolát Huszton, a középiskolát és teológiai tanulmányait Ungváron végezte.

Pappá excellenciás Firczak Gyula püspök úr szentelte 1898-ban. Ezt megelőzően Demjanovics Margitot vette el feleségül, gyermekeik Margit, Endre, Béla, Gyula (áldozópap) és Ilona. Segédlelkészi feladatát Lipcsán, Huszt közelében kezdte meg, majd rövid ideig Huszton volt káplán. 1899-ben kapott kinevezést az Ungvári Tanítóképző és Teológiai Főiskola zenei vezetői posztjára.

Tevékenysége nyomán a püspök felkérése alapján 1906-ban megjelent az Egyházi Közénekek című kottás gyűjtemény, melynek társszerzője Malinics József.

Az ungvári székesegyház karnagyaként, egyesek szerint tíz, más források szerint tizenegy teljes Arany-szájú Szent János Liturgia feldolgozást készített, melyek közül a C-dúr vegyes karra íródott Liturgia a legközismertebb. Ez a Rózsavölgyi Zeneműkiadónál jelent meg valószínűleg 1911-ben.

A G-dúr férfikari és Á-dúr vegyeskari Liturgiák is többször felhangzottak már görögkatolikus templomainkban az elmúlt években. Szent Jozafát vértanú emlékére is komponált Liturgiát. Kézírtos formában az Esz-dúr Liturgia maradt még fenn, de sajnos további művei elkallódtak, vagy mindmáig ismeretlen helyen vannak. (Ezúton szeretném megragadni az alkalmat és kérni, amennyiben valakinek tudomása van ilyen művekről, kérem, jelezze.)

Kórusával már 1904-ben több helyen is fellép, többek között Kecskeméten egy kórusversenyen, ahol 33 énekkar közül a 4. helyen végeztek, kitüntetéssel.

Budapestre helyezték és középiskolai hitoktató lett 1909-ben, mellyel párhuzamosan feladata volt a pesti Görög Katolikus kórus megszervezése, valamint az ósláv liturgia magyarosítása. Budapesten töltött éve alatt továbbfejlesztette zenei tudását, konzervatórium-ba járt.

1912-ben visszatért Kárpátaljára, és színevéri paróchus lett. Itt élte át családjával a világháborút, ami nem volt könnyű időszak. 1919-ben Papp Antal püspök úr huszti paróchusnak és kerületi esperesnek, 1922-ben pedig konzisztórium-i tagnak nevezte ki. 1939-ben Kárpátalját képviselő magyarországi országgyűlési képviselőnek választották. Boksay János papi és művészi munkássága mellett markáns ruszin politikai arcúval is rendelkezett. A Ruszin Nemzeti Tanács tagja volt, ahol képviselőtársaival a ruszin autonómiai

törekvéseket támogatta, amely Magyarország keretein belül valósulna meg. Horváth Lajos történész-levéltáros, a Magyar Országgyűlés Hivatalának nyugdíjas szakfőtanácsosa így nyilatkozik erről: „Ezek a képviselők végtelenül szerették ruszin népüket és meg voltak győződve arról, hogy a ruszinság a Kárpát medencében a legjobb helyen van a magyar állam kötelékében. Ennek történelmi bizonyítékeként emlegették a 800-1000 éves ruszin-magyar gyümölcsöző együttélést.

1939. májusában a Magyar Honvédség bevonult Kárpátaljára. Az 1939. május 28-29-ére kiírt országgyűlési választást az idő rövidsége miatt nem lehetett még ezen a területen megtartani, ezért a magyar kormány behívásos alapon töltötte be Kárpátalja képviselőinek székét. Így aztán 1939. június 21-én ünnepélyes körülmények között foglalta el helyét a Parlament Képviselőházában Bródy András, Boksay János, Bencze György, Demkó Mihály, Fenczik István, Földesi Gyula, Hajovicz Péter, Hápká György, Homicskó Vladimir, Korláth Endre, Ortutay Jenő, Spák Iván, R. Vozáry Aladár és Zsegora Ödön. A Magyar Országgyűlésben külön csoportot alkottak, mint majd később az erdélyi képviselők is. Az ügyekben egyeztettek, bár nem voltak mindig egységesek. Tették ezt szabad akaratukból. Mégis, eszmei együttműködésüknek az alapja az volt, hogy a ruszin nép és Kárpátalja területi autonómiáját a „Szent István-i Magyarország kebelében kívánták megvalósítani.”

Engedjenek meg egy kis kitekintést a Boksay család ősi múltjára. Először is a királyi oklevélből: „Mi, Árpád-házi IV. László a Teremtő Úristen akaratából Magyarország, Dalmácia, Horvátország... törvényesen megkoronázott királya, az alábbiakban a következő királyi akaratunkat hozzuk nyilvánosságra. Ezennel nemesi rangra emelem Boksa nemzetbeli György mesteríjász dandárnokot, a dürnkurti csatában tanúsított vitézségeért...” Armális pajzsának külsejét a következő díszítmények ékesítik. Fent a pajzsdudor alatt egy lant keresztbe tett két karddal, mint a család énekes-regős tagjainak jelképe. Jobbra hasított hármaskereszt, mint a család ősgörög hitű paptagjainak jelképe. Lent a félhold és a csillag, mint a család ősi türk származásának jelképe. A kis kitérő után visszatérek Boksay Jánoshoz, és zárásként szeretném elmondani, hogy Huszton nagy odaadással és szeretettel szolgálta híveit élete végéig. A ruszin nemzetiségért sokat tett, a Ruszin Nemzeti Tanács tagja volt, mint azt már hallhattuk, ezért nagy köszönettel és részvétellel vettek tőle búcsút temetésén, 1940. április 24-én bekövetkezett halálát követően. A temetési szertartást Sztójka Sándor őexcellenciája végezte számos pap és sok hívő jelenlétében. Síremléke Huszton, a várban található.

Boksay Péter

Boksay János, a zeneszerző

A 19. és a 20. század fordulóján Magyarország északkeleti része, azaz Kárpátalja zenei életének meghatározó tényezője volt a görögkatolikus vokális egyházzenei kultúra. A bizánci rítusú ruszin és magyar klérus számos képviselője szerzett komoly zenei jártasságot, melyet a napi liturgikus gyakorlat művészi szintű fenntartásában tudtak kamatoztatni. Ennek az időszaknak egyik jelentős mestere Boksay János (1874-1940), görögkatolikus áldozópap, zeneszerző és egyházkarnagy volt. 1899-ben Boksayt Firczák püspök alapvető és fontos munkával bízta meg: gyűjtse össze, írja le és rendszerezze a Munkácsi Egyházmegye szájhagyományban élő liturgikus énekekeit. A megbízást Boksay János Malinics József székesegyházi kántor segítségével teljesítette. Kettejük által jegyzett alapvető műként adták ki 1906-ban a ruszin és a magyar görögkatolikusság számára a Cerkovnoje Prosztopinyje, ill. az Egyházi Közénekek című irmologionokat. Ezek az egyházi szláv, ill. magyar nyelvű liturgikus énekgyűjtemények mindmáig az egyetlen hivatalosan kiadott kottáskönyvek, amelyek a Kárpátok vidékének görögkatolikus dallamdialektusát tartalmazzák.

Boksay zenei nyelvezete a különös Kárpátok vidéki görögkatolikus dallamvilágból, valamint a bécsi romantika és a századforduló olasz opera stílusának ötvözéséből alakult ki. Műveiben a szép és tömör szláv hangzás biztos kezű és ihletett mestere ismerhető fel, de melodikája nem az orosz-ukrán hagyományból, hanem a közép-európaiból – azon belül is sok nemzetiségű szülőföldjének zenei környezetéből, döntő mértékben pedig a ruszin egyházi zene forrásából táplálkozik.

Az Ungvári Katedrális zenei élete (a kórust 1823-ban alapították), az őt körülvevő képzett kántorok és énekesek működésének zenei színvonala jól kirajzolódik a misék, különösen a férfikari mű vokális technikai nehézségéből.

Ezt a liturgiát 1921-ben Huszton fejezte be, ajánlása Papp Antal, akkori munkácsi püspöknek szól, aki később érseki rangban a Miskolci Görög Katolikus Apostoli Kormányzóságot vezette.

A férfikari liturgia tételeinek zenei megformálása tökéletesen alkalmazkodik a görögkatolikus szertartás

menetéhez. Mondhatni ez természetes, hiszen Boksay pap volt, aki addig már több ezerszer mutatott be Szent Liturgiát, amikor e művet komponálta. A hosszabb tételek és a rövidebb válaszok, akklamációk formája mindvégig a teljes mise liturgikus-dramaturgiai funkcióját tartja szem előtt, s a tételek hangnemi választása, felépítése is ezáltal válik érthetővé. A papi

énekes részek, az ún. fennhangok megszólaltatása ezért is volt nélkülözhetetlen, hiszen a tételek többsége tulajdonképpen válasz ezekre a papi énekekre. A fennhangokat soha nem rögzítették, improvizatív jellegüket a bizánci egyházak egy bizonyos zenei hangvételen belül mindmáig őrzik. A tételek metodikáját és harmóniai fordulatait, valamint ritmikáját tekintve Boksay már korántsem ragaszkodott oly mértékben a hagyományokhoz, mint formailag. Ilyen értelemben megkülönböztethetünk a szláv liturgikus énekhez közelebb álló (Kerubének, Hiszekegy) s attól jelentősen eltérő, inkább az olasz drámai zenéhez (Szent, szent, szent, Elbocsátás, Éltetés) vagy a német férfikórus-hagyomány

hangvételéhez (I. Antifona, Miatyánk, Teljenek be ajkaink) illeszkedő részeket.

Mindezek eredménye az a különös zenei hangvétel és kolorit, amely a 20. század elejének új utakat kereső irányzataitól érintetlen, inkább a múltba néző, a posztromantikus-eklektikus világban gyökerező férfikari liturgiát mégis egy sajátos, egyéni, sokféleségével együtt vállalható liturgikus művé avatja.

A liturgia valahai bemutatásáról, utóéletéről nem állnak rendelkezésre adatok, azt sem tudni, megtörtént-e egyáltalán. A kézirat az 1990-es évek végén bukkant fel Ungváron, több mint 75 évvel keletkezése után. Ez nem is csoda, hiszen a Görögkatolikus Egyház betiltása a Szovjetunióban (1949) az Ungvári Székesegyházi Kórus feloszlásával is járt, s a kárpátaljai vallási és egyházművészeti élet teljes normalizálódása valószínűleg csak hosszú folyamat eredményeképpen következhet be.

Bubnó Tamás

A Szent Efrém Bizánci Férfikar vezetője

A Szent Efrém Bizánci Férfikarról

A Szent Efrém Bizánci Férfikar Magyarország egyetlen professzionális bizánci zenei együttese. A Budapesten működő görögkatolikus kórusok (Rózsák terei Görögkatolikus Kórus, Csepeli Szent Efrém Kórus) tagjaiból, valamint a bizánci liturgikus zenét szerető hivatásos énekesekből áll. Fő céljuk az, hogy a magyarországi és a kelet-középeurópai bizánci rítusú egyházak zenei kincseit autentikus módon szóltassák meg. Emellett időnként műsorokra tűzik a magyar és nemzetközi férfikari kis létszámú, együtt is megszólaltatható darabjait is.

Vezetőjük, Bubnó Tamás (1957) énekművész és karvezető, aki egyházzenei doktori (DLA) kutatásait a magyarországi és a Kárpátok vidéki görögkatolikus dallamok eredetének témájában végzi.

A férfikar 2003 májusában meghívást kapott – Magyarországról első kórusként – a lengyelországi Hajnówkában megrendezésre kerülő ortodox zenei fesztiválra, ahol óriási meglepetésre második díjat szerzett a kitűnő felkészültségű és nagy hagyományú szláv, balti és balkáni kórusok között. A férfikar rendszeresen szolgálatot teljesít görögkatolikus

liturgiákon, s állandó fellépője az Országos Ruszin Önkormányzat programjainak.

Az együttes megalakulása óta (2002) felkérést kapott már jó néhány jelentős magyar fesztiválra is (Művészetek Völgye, Zempléni Művészeti Napok, Óbudai Nyár, Magyarok Nagyasszonya Egyházzenei Fesztivál), valamint Lengyelországba, Macedóniába, Romániába és Ukrajnába. A férfikar 2005 májusában az Oroszországi Magyar Kulturális Évad keretében Szentpéterváron és Moszkvában koncertezett.

2018. december 17-én az Uránia Nemzeti Filmszínházban ünnepélyes keretek közt Dr. Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes, Soltész Miklós, a Miniszterelnökség államtitkára és Fülöp Attila, az EMMI államtitkára átadták a 2018. évi Nemzetiségekért Díjakat. A ruszin közösség díjazottja idén a Pro Cultura Minoritatum Hungariae-díjas Szent Efrém Bizánci Férfikar lett. A kórus alapítója és művészeti vezetője a Liszt-és Hodinka-díjas Bubnó Tamás, Magyarország Érdemes Művésze.

Az együttes programjai a www.szentefrem.hu honlapon érhetők el.

Pop Iván Boksay Józsefről

Boksay János, valószínűleg az egyik legismertebb festőnk, elérte a művészi teljességet a festészet minden technikájában és műfajában. Pop Iván Lexikonjában írta, hogy a két világháború közötti időszakban Boksay József (1891-1975) legfőképpen a monumentális festészet mestere volt. Ő festette az ungvári Rezidencia freskóit, ahogy Kárpátalja és a szomszéd régiók néhány templomát is az ő freskói díszítik. Technikája ötvözi a velencei barokkot és az art nuovót. A mester monumentális ábrázolásaiban Jézust és az Istenszülőt a kárpátaljai lakosok és gyermekeik között ábrázolja. Az Ungvár melletti Ördarma templom oltár-freskóján („A tanító Jézus szent Cirillel és Metóddal”) Szt. Cirill Uzsok falu fatemplomának makettjét tartja kezében. Boksay freskófestészetének csúcsa a „A szent kereszt felmagasztalása” (1939) freskó az ungvári görögkatolikus székes-

egyház mennyezetén (ez látható lapunk címlapján – *a szerk.*). Freskófestészetének utolsó monumentális munkáját Máriapócon végezte. 1943-ban Boksay Józsefet bízták meg a Máriapócsi Kegyetemplom ma is látható önálló kegyoltár terveinek elkészítésével. A pécsi ferencesek kiviteleztek Boksay tervét 1943-1944-ben, átdolgozott, neobarokk formában. A neobarokk kegyoltár felállításával egyidőben, annak az ikonhoz vezető lépcsőjéhez igazodva, a kereszthajó falába két bejáratot vágtak, a régi falképek és díszítő-festés részleges felújítása mellett Boksay Józseffel újrafestették a templombelsőt.

Forrás: Pop Iván „A kárpáti ruszinok történelmének és kultúrájának lexikona” szerk. Magocsi P. R. és Pop I., Uzsgorod, Padjak V. kiadója, 2010. 62-63. o.

Sztripszky Hiador (1875-1946)

születésének 150. évfordulójára

Sztripszky Hiador 1875. március 7-én született Szeleştön (ma Kolcsény része) Kárpátalján. Az Ungvári gimnázium elvégzése után Budapest, Lemberg (Lvov) és Kolozsvár egyetemén tanult. 1900-ban Kolozsvárott filozófiából doktorált és gimnáziumi professzor végzettséget szerzett, majd az elismert Néprajzi Múzeumban kezdett dolgozni, mellette ruszint és ukránt tanított az egyetemen. 1910-től 1918-ig a budapesti Nemzeti Múzeumban dolgozott. Jelentős néprajzi, nyelvi gyűjtéseket végzett a ruszinságról is. Mindig az elsők közt reagált a társadalmi változásokra, a forradalmi reformokra. „A magyarországi orosz régebbi írásbeliség” (1907), „A hazai rutének legrégebbi nyomtatványai” (1911), „Hol vannak a Podkarpatszka Rusz történelmi dokumentumai?” és más publikációi mellett a kormányzat megbízásából 1916-tól az „Ukránia” folyóiratot szerkesztette, a Magyar Népköztársaság 1918. novemberi megalakulása után magas tisztséget töltött be a kormányzatban. Ez a politikai szerepvállalás nyilván nem tette lehetővé, hogy Horthy Miklós kormányzása alatt is folytassa szakmai munkáját - nem dolgozhatott újból a Nemzeti Néprajzi Múzeumban... 1938-1939-ben, amikor Kárpátalja visszakerült Magyarországhoz, a nagy politikai változások résztvevője volt. Publikált a helyi médiákban, ahol a ruszinokat újra nyelvük, kultúrájuk és történelmük tanulmányozására szólította, a helyi intelligenciát pedig jogosan bírálta a keleti szomszédok felé történő orientáció miatt (harcolt a ruszofilok és az ukránofilok azon része ellen, akik nem törődtek vagy

nem ismerték el népük nyelvét). A XX. század 40-es éveiben a „Kárpáti Hét” és az „Irodalmi Hét” folyóiratokban éles hangvételű és jelentős cikkeket jelentetett meg: „Papok, kántorok és egyházfik. Gyűjtsünk vicceket!”, „Ki tudna segíteni a szótár bővítésében?”, „Vajon szegényes a nép nyelve?”, „A Kárpátok eltévedt fiainak”, amelyek többnyire, sajnos többnyire ma is aktuálisak. Budapesten élt élete végéig (1946-ban halt meg, ahogy Hodinka is), de az akadémikus sosem bocsátotta meg Sztripszkynek, hogy együttműködött az ukrán közéleti személyiségekkel, de legfőképpen azt, hogy a Kárpátalján gyűjtött felbecsülhetetlen értékű kéziratokat Lembergbe szállította. Mi csak megállapíthatjuk a sajnálatos tényt, hogy az egy városban és egy időben élő, a ruszin tudomány két legnagyobb alakja soha nem tudott barátságba kerülni...

A mi időkben Sztripszky Hiador tudományos munkájáról sokat írt a nagytiszteletű nyíregyházi professzor, Udvari István. Az általa gyűjtött anyagot halála után az ungvári Kercsa Igor készítette elő a kiadáshoz Udvari István: Forrásgyűjtemény a ruszin írásbeliség tanulmányozásához. III. kötet. Sztripszky Hiador, néprajzkutató, irodalomtörténész, nyelvtudós, tolmács. Studia Ukrainica et Rusinica Nyíregyházien-sia 21. címen, amely a Nyíregyházi Főiskola ruszin és ukrán nyelvészeti kar, amit maga Udvari István hozott létre, munkatársainak is köszönhetően 2007-ben megjelent Nyíregyházán.

-ly

A Dolha községben 1904-ben Sztripszky által gyűjtött húsvéti hímestojás-gyűjteményt Budapesten, a Néprajzi Múzeumban őrzik.

Kocak Arszenij

szerzetes, igehirdető, nyelvész halálának 220-ik évfordulója

Kocak Arszenij (világi nevén Kocak Alekszij) 1737. március 14-én született Nagybukócon (ma Bukovce, Szlovákia) az akkori Magyar Királyság területén, 1800. december 4-én hunyt el Munkácson. Bazilita szerzetes volt, igehirdető és nyelvtudós.

Kocak Arszenij tanulmányait Eperjes és Sárospatak gimnáziumaiban kezdte el, filozófiai tanulmányait a Kassai akadémián folytatta, ám betegsége miatt kénytelen volt azokat abbahagyni. Ugyanebben az évben belépett a laborcrévi (1899-ig Krasznibrod, ma Krásny Brod, Szlovákia) bazilita rendház kolostorába, majd az 1759-ik évtől a munkácsi Szt. Miklós rendház kántora lett. 1762-ben visszatért a laborcrévi kolostor iskolájába folytatni filozófiai tanulmányait, a következő évben pedig görögkatolikus parókussá szentelték. 1767-ben a teológusi doktorátus megszerzése után Arszenij Kocak a laborcrévi és máriapócsi kolostorok teológiai iskoláiban tanított. Húsz éven át volt szülőföldjén, Nagybukócon a kolostor apátja és a teológia professzora a laborcrévi kolostor teológiai iskolájában. Súlyosan megbetegedett, és 1798-tól élete végéig a munkácsi kolostorban élt.

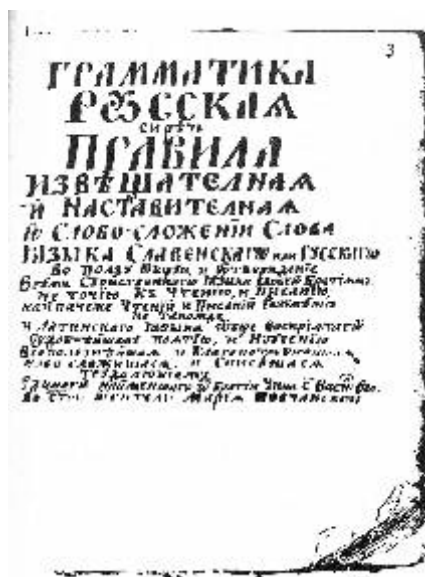
Kocak Arszenij ránk hagyott munkásságának (körülbelül 30 kötet kézirat) jelentős része filozófiai és teológiai témájú, amiket latinul és egyházi szláv

nyelven írt. Pedagógiai tevékenysége az országot megreformáló, felvilágosult Mária Terézia és II. József uralkodásának és a munkácsi görögkatolikus egyházmegyében Bacsinszky András püspökségének idejére esett. 1773-ban a püspökkel együtt konzultált Mária Teréziával a monarchiabeli cirill könyvnyomtatás problémáiról. A tudós Bécsben felhívta a figyelmet arra, hogy nincsenek tankönyvek a leendő görögkatolikus papok és más görögkatolikus egyházi tanintézetek hallgatói számára. A tanítás évei alatt Kocak a latin és az egyházi szláv nyelvkönyvek mintájára öt tankönyvet írt.

De Kocak Arszenij egyik műve sem jelent meg életében. Először Kinach Gleb adta ki a szerző versekbe szedett „Szabályok és tanácsok” művét 1927-ben. Két nyelvtanválogatot 1990-ben adott ki jegyzetekkel ellátva Dzendzelevszkij Joszip és Ganudelj Zuzana. Három másik kézirat még 1963-ban, a szovjet időkben a munkácsi kolostorból a „Kárpát-aljai néprajzi múzeumba” került, ahol mindegyik nyomtalanul eltűnt.

Forrás:

Pop Iván „A kárpáti ruszinok történelmének és kultúrájának lexikona” szerk. Magocsi P.R. és Pop I., Uzsgorod, Padjak V. kiadója, 2010. 368-369. o.

Грамматическое учение о числах

ЧИСЛО ЕДИНСТВЕННОЕ

Число	Именное	Собственное	Собственное	Собственное
Один	один	один	один	один
Два	два	два	два	два
Три	три	три	три	три
Четыре	четыре	четыре	четыре	четыре
Пять	пять	пять	пять	пять
Шесть	шесть	шесть	шесть	шесть
Семь	семь	семь	семь	семь
Восьмь	восьмь	восьмь	восьмь	восьмь
Девять	девять	девять	девять	девять
Десять	десять	десять	десять	десять

ЧИСЛО ПОЛИЧЕСТВЕННОЕ

Число	Именное	Собственное	Собственное	Собственное
Один	один	один	один	один
Два	два	два	два	два
Три	три	три	три	три
Четыре	четыре	четыре	четыре	четыре
Пять	пять	пять	пять	пять
Шесть	шесть	шесть	шесть	шесть
Семь	семь	семь	семь	семь
Восьмь	восьмь	восьмь	восьмь	восьмь
Девять	девять	девять	девять	девять
Десять	десять	десять	десять	десять

Грамматическое учение о числах

ЧИСЛО ЕДИНСТВЕННОЕ

Число	Именное	Собственное	Собственное	Собственное
Один	один	один	один	один
Два	два	два	два	два
Три	три	три	три	три
Четыре	четыре	четыре	четыре	четыре
Пять	пять	пять	пять	пять
Шесть	шесть	шесть	шесть	шесть
Семь	семь	семь	семь	семь
Восьмь	восьмь	восьмь	восьмь	восьмь
Девять	девять	девять	девять	девять
Десять	десять	десять	десять	десять

ЧИСЛО ПОЛИЧЕСТВЕННОЕ

Число	Именное	Собственное	Собственное	Собственное
Один	один	один	один	один
Два	два	два	два	два
Три	три	три	три	три
Четыре	четыре	четыре	четыре	четыре
Пять	пять	пять	пять	пять
Шесть	шесть	шесть	шесть	шесть
Семь	семь	семь	семь	семь
Восьмь	восьмь	восьмь	восьмь	восьмь
Девять	девять	девять	девять	девять
Десять	десять	десять	десять	десять

Olsavszky Mihály Mánuel

320 éve született a Munkácsi Görögkatolikus püspökség püspöke

1700-ban született Olsavicén (ma Szlovákia) az akkori Magyar Királyságban, 1767. november 5-én hunyt el Munkácson. Tanulmányait a lőcsei gimnáziumban kezdte, majd a kassai akadémia elvégzése után a nagyszombati jezsuita kollégiumban teológiai végzettséget szerzett (1722-1727). 1725-ben görögkatolikus pappá szentelték, 1733-1738 között a Munkácsi püspökségen kétszer nevezték ki fővikáriussá. 1743. elején a püspöki kar a Munkácsi püspökség püspökévé választotta Olsavszkyt, amit néhány hónap múlva Mária Terézia és a római pápa is elismert.

Olsavszky Mihály püspök hatékony szervező volt. Püspöksége alatt alakult a Munkácsi Hitiskola (1744) illetve a tanár- és kántorképző iskola is. A püspök ezenfelül még hat tanulmányi ösztöndíjat alapított ruszin papoknak Egerben való képzéshez.

Mivel kevesen jelentkeztek (a római katolikus városban nem kedvelték a görögkatolikus papokat), Olsavszky azért harcolt, hogy az ösztöndíj pénzügyi alapját egy önálló görögkatolikus szeminárium és cirill nyomda alapítására fordítsák. Az egri püspökség ellenállása miatt terveit nem sikerült megvalósítani, de Máriapócsra Olsavszky püspöknek sikerült a monostor mellett görögkatolikus papnevelde alapítani, ahogy hitiskolákat alapított Nagybányán és Máramaroszigeten is. A munkácsi papnevelde diákjai számára a püspök latin nyelvtankönyvet készített „Elementa puerilis institutionis in lingua latina” - „A latin nyelv tanulásának alapjai” (1746) címmel (Udvari István ezt a könyvet újból kiadta Nyíregyházán 1999-ben.)

A püspök jelentős támogatást ért el a bécsi udvarban a Munkácsi püspökség függetlensége ügyében, amit az Egri püspökség ellenzett. Az egyik

legfőbb kérdés ebben a vitában Kárpátalja történelme volt. Később ez vezetett a ruszin történelemírás kialakulásához és az első helytörténeti írások megjelenéséhez Kollár F. Ádám és Bazilovics János szerzőktől. Az Egerrel való konfliktus 1764-ben érte el csúcspontját, amikor Olsavszky Mihály összehívta a püspöki zsinatot, ahol latinul (ruszinul és németül is) közreadta érveit, amelyek bizonyítják, hogy az egyházi Unió elvei megvalósulnak a Munkácsi püspökség tevékenységében. A zsinat a püspökség önállóságának támogatásáért fordult Mária Teréziához. 1766. február 15-én a császárnő a Munkácsi püspökség javára döntött, de Olsavszky az 1771-ben megvalósult teljes önállóságot már nem érthette meg.

Forrás: Pop Iván „A kárpáti ruszinok történelmének és kultúrájának lexikona” szerk. Magocsi P.R. és Pop I., Uzsgorod, Padjak V. kiadója, 2010. 552-553. o.

Országos ünnepek 2020-ban:

2020. augusztus 23. - Ruszin Búcsú (Sajópálfala)

2020. november 14. – A Ruszin Művészet Remekai (Budapest)

A rendezvények részletes programját később közöljük.

A görögkatolikus vallás megtartó ereje a ruszinság múltjában és jelenében

Az Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára 2020. március 4-én 15 órakor a budapesti Országos Idegennyelvű Könyvtárban megrendezte a „A görögkatolikus vallás megtartó ereje a ruszinság múltjában és jelenében” konferenciát, mely a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. hozzájárulásával valósult meg a NEMZ-KUL-20-1933 pályázati szám alatt.

A rendezvény programja a következő volt:

15.00 – Megnyitó – köszöntőt mondott dr. Papp Anna Mária – OIK főigazgatója.

15.05 – A könyvtár hitéleti dokumentumai – bemutatta Polánszkiné Nádas Ildikó, az Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtárának vezetője.

15.10 – A görögkatolikus vallás megtartó ereje a ruszinság múltjában és jelenében – előadó Telenkó Bazil Mihály – MTA-DE Néprajzi Kutatócsoport tudományos munkatársa.

15.50 – Tivadar Mihály atya – a vallás a ruszinság mindennapjaiban – Budapesten és Kárpátalján.

16.40 – Kötetlen beszélgetés és állófogadás.

A rendezvényen megjelentek Kramarenko Viktor, az Országos Ruszin Önkormányzat elnöke, Szilczer-Likovics Olga, az Országos Ruszin Önkormányzat elnökhelyettese, dr. Ljavinecz Marianna, a Fővárosi Ruszin Önkormányzat elnöke, dr. Káprály Mihály, a Hodinka Antal Ruszin Tudományos Intézet igazgatója, valamint szép számmal érdeklődők, ruszin nemzeti-ségű barátaink.

Dr. Papp Mária, a könyvtár vezetője megnyitójában elmondta, hogy létrehozták a nemzetiségi szakkönyvtárat, amelynek része a ruszin könyvtár is, ahol mindenki számára elérhető szakkönyveket, irodalmi műveket, zenéket gyűjtöttek, valamint a könyvtár honlapján már elérhető az online adatbázis, bibliográfia is. Mindezek az ORÖ és az Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtára fő támogatásával jöttek létre.

Polánszkiné Nádas Ildikó, az Udvari István Magyarországi Ruszinok Könyvtárának vezetője bemutatta a könyvtár hitéleti dokumentumait, szám szerint 57-et, többek között régi imakönyveket, irodalmi könyve-

ket, tanulmányokat, Hodinka Antal ruszin nyelvű könyveit, művészeti kiadványokat.

Telenkó Bazil Mihály előadásában összefoglalta a ruszinság és a görögkatolikus vallás közös történelmét, fontos eseményeit. Kifejtette, hogy a ruszin önállóság folyamatában fontos szerepe van a görögkatolikus vallásnak, amely a kárpátmedencei ruszinok számára a közös pont, ahogy közös pont a latin és az ortodox egyházak között is. Megjegyezte, hogy a ruszin nyelvjárások hatása kimutatható a liturgia szövegében is. Elmesélte személyes csereháti élményét is, ahol a valósi életben megmaradt a ruszin, de a hétköznapiakban már nem. Előadását Barhta Elek-idézetrel zárta: „A nyelv asszimilációja nem jelenti a vallási hagyományok és a kultúra asszimilációját.”

Tivadar Mihály atya kifejtette, hogy a ruszinság történelme alatt sok kultúrával találkozott, amelyekből sokat átvett, megtanult – ezért is kulturális kincsnek tekinthető. A nyelvünk pedig archaikus, és összeköt minket az ősökkel. A görögkatolikus vallásunkról pedig ezt mondta: „A Jóisten a görögkatolikus vallással megáldotta a ruszinokat.” Ez a spirituális áldás segítségünk volt mindig, ahogy a nehéz szovjet időkben is, és utat mutat nekünk a jelenben és a jövőben is.

Szónoczki János Mihály atya előadását a Ruszin Szózat magyar fordításának felolvasásával kezdte, és bár nem a Beszkidek alatt született, mégis sok ruszin kifejezést, hagyományt említett meg gyerek- és ifjúkorából. Előadásában a görögkatolikus vallás és a ruszinság magyarországi jelenéről és feladatairól beszélt. Számos hagyományörző rendezvényeink és egyházi ünnepeink, kiadványaink felsorolásával a jelent írta le, a jövőt illetően kifejtette, hogy a korábbi generációk elmúlásával és az elvándorlással halványulnak a hagyományaink, eltűnik a nyelv, ezért fontosak kiadványaik – a miskolci könyvtárban is van ruszin polc -, szeretett és nem csak a ruszinok körében kedvelt rendezvényeink, vallásunkat lelkiségében és sajátos külsőségében megmutató és megnyugtató görögkatolikus ünnepeink.

Выдає Вседержавное Русинське Самосправованя / Kiadja az Országos Ruszin Önkormányzat

Отвічательний видаватель: Віктор Крамаренко / Felelős kiadó: Kramarenko Viktor

Члены редакції: Віктор Гіріц – главный редактор, Др. Михаил Капраль – редактор, Янош Мігаль Соноцький – редактор, Андрій Манайло – уміський редактор, Ірина Скіба – секретарь

A szerkesztőbizottság tagjai: Giricz Viktor – főszerkesztő, Dr. Káprály Mihály – szerkesztő, Szónoczki János Mihály – szerkesztő, Manajló András – művészeti szerkesztő, Szkiba Irén – szerkesztőségi titkár

A szerkesztőség elérhetőségei: Cím: 1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b. Tel./Fax: (06-1) 468-2636 <http://ruszin.com>

E-mail: ruszin.onkormanyzat@gmail.com ISSN: 1785-1149 Kivitelezési munkálatok: Croatica Nonprofit Kft.

A lapban megjelent cikkek felhasználása kizárólag a „Ruszin Világ”-ra való hivatkozással lehetséges.